

SZAKPOLITIKAI JAVASLAT - 2021 No.4

HOGYAN LEGYÜNK OKOS NEMZET?

Az Egyensúly Intézet javaslatai
a magyar közoktatás megújítására

Egyensúly
Intézet

TARTALOMJEGYZÉK

Vezetői összefoglaló	4
1. Mi a probléma?	6
2. A magyar közoktatás hat fő problémája	7
3. Az Egyensúly Intézet javaslatai a magyar közoktatás megújítására	11

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

01

Közoktatásunk egyre kevésbé látja el alapvető funkcióit: nem készíti fel a magyarokat a társadalmi létre és a munkaerőpiaci részvételre, illetve nem tompítja a meglévő esélykülönbségeket.

02

A kicsi, természeti kincsekben szegény országok számára az emberi erőforrások fejlesztése jelenti a versenyképesség kulcsát. Az összes ma elképzelhető befektetés közül az általánosan magas minőségű közoktatás fog megtérülni a leginkább.

03

A magyar oktatási rendszer szerteágazó problémáinak megoldását hat kulcsfontosságú probléma orvoslásával kell elkezdni: 1. jövőképhiány; 2. teljesítményhiány; 3. pedagógushiány; 4. hatékonysághiány; 5. autonómiahiány; 6. esélyhiány.

04

Magyarország egyik legsürgetőbb kihívása ma a pedagógus-utánpótlás megoldása: több fiatalat kell a pályára vonzani,

és közülük is a legtehetségesebbeket. A pedagógusképzésben hatékonyabban össze kell kapcsolni a kutatást és a tanítás gyakorlatát, és mind szemléletében, mind módszereiben korszerűsíteni kell a túl porosz, tantárgy- és ismeretköz-pontú rendszert.

05

Az orvosi és pszichológusi képzés mintájára vezessük be a 4+1+3 éves pedagógusképzést!

06

2030-ra fel kell zárkóztatni a kezdőpedagógus- béreket az átlagbér kétszeresének szintjére! Biztosítsunk dinamikusabb és rugalmasabb bérnövekedést!

07

A tanárhiány rövid távú mérséklése érdekében ösztönözzük a nyugdíjaskorú tanárok pályán maradását! Az intézményvezetőknek legyen rá lehetőségük és anyagi eszközeik, hogy visszacsábíthassák a pályaelhagyókat!

08

A fő kérdés nem az, hogy az állam aktív szerepet vállaljon-e az oktatás szervezésében, hanem hogy segíti-e, vagy akadályozza az iskolákat az eredményes és költséghatékony működésben. Az államnak fel kell hagynia az oktatás tartalmi túlszabályozásával: a stratégiai döntéseket neki kell hoznia, de hagyja szabadon dolgozni a pedagógusokat!

09

Vezessünk be kockázatalapú minőség-értékelést az oktatásban! Az állam feladata a minőségi követelmények megszabása és ezek teljesülésének nyomon követése, illetve segítése. Ennek érdekében integrált monitoringrendszer jelzése alapján csak ott és akkor lépjen közbe, ahol és amikor szükséges!

10

Hálózatossodjanak az iskoláink! Az intézményrendszer jelenlegi szétaprózottsága és pazarló humánerőforrás-gazdálkodása látványosan fenntarthatatlan. Ezzel szemben a világ sikeresebb oktatási rendszerei nagyobb egységekben, hálózatokban kezelik a hasonló kihívásokkal vagy lehetőségekkel szembeesülő intézményeket.

11

Az oktatás egyik legfontosabb feladata a társadalmi esélykülönbségek ellensúlyozása – nem pedig ezek erősítése. Ennek érdekében tartsuk minél tovább az iskolákban a gyerekeket: legyen ismét 18 év a tankötelezettségi korhatár!

12

A tények alapján illúzió, hogy a korai szelekció bármilyen pozitív hatást gyakorolna a továbbtanulás esélyeire és a későbbi bérekre. Egyetlen kimutatható hatása a szegénység újratermelődése. Az alapfokú oktatás ezért legyen egységesen 8 osztályos; ez idő alatt ne legyen lehetőség a teljesítményalapú kiválasztásra és a tanulói utak szétválasztására!

13

A szülők körében ma ismertebb, teljesítmény-alapú iskolarangsorok helyett az esélyteremtési iskolarangsorokat kell népszerűsíteni. Ezért szemléletformáló kampánnyal és anyagi ösztönzőkkel kell súlyt adni az iskolák esélyteremtő eredményeit megjelenítő rangsoroknak!

A témához kapcsolódó részletes háttér-tanulmányunk elérhető az Egyensúly Intézet honlapján:

www.egyensulyintezet.hu

1. MI A PROBLÉMA?

Magyarország felemelkedésének elsődleges gátja és egyben fő kitörési pontja a közoktatás. Gátja, mert legyen szó bármilyen megoldandó társadalmi problémáról, a szegénység újratermelődésétől a munkaerőpiac illeszkedési zavarain át a magyarok kiugróan rossz egészségügyi mutatóiig – előbb-utóbb a közoktatás elavult és alacsony hatékonyságú rendszeréhez jutunk. A magyar közoktatás erősíti, ahelyett, hogy ki egyenlitené a társadalmi esélykülönbségeket; nem látja el a majdani munkavállalókat a munka világában való boldoguláshoz elengedhetetlen tudással és készségekkel; ahogy a tudatos állampolgári létehez elengedhetetlen képességekkel sem. Kreativitásuk kibontakoztatása helyett magolásra, önálló cselekvés helyett engedelmességre, kezdeményezőkézség helyett passzivitásra és beletörődésre neveljük gyermekeinket.

Az oktatás ugyanakkor hazánk fő kitörési pontja is. A kis méretű, természeti erőforrásokban szegény országok számára a múlt tapasztalatai alapján egyetlen módja van annak, hogy a gazdagabb országok ligájába jussanak: az emberekbe való befektetés. A nagy huszadik századi sikertörténetekben egyetlen közös vonást találunk: annak felismerését, hogy az előrelépésnek elengedhetetlen feltétele az emberi erőforrásokba való hosszú távú, kormányzati ciklusokon átívelő befektetés. Az összes ma elképzelhető befektetés közül az általánosan magas minőségű közoktatás fog a leginkább megtérülni.

A magyar közoktatás rendszere ma szélsőségesen kettészakadt: a szerencsések szűk körének világszínvonalú oktatás jut, míg a nagy többségnek az európai és régiós átlagnál jóval rosszabb. A sikeres európai országokra ezzel szemben az jellemző, hogy a gyermekek túlnyomó többsége egyformán magas minőségű oktatáshoz jut. Hosszú távú versenyképességünket egyedül az garantálhatja, ha származástól, lakóhelytől vagy vagyoni háttértől függetlenül minden magyar tehetségnek megadjuk a lehetőséget arra, hogy a maximumot hozhassa ki magából.

Magyarország felemelkedésének elsődleges gátja és egyben fő kitörési pontja a közoktatás.

Nem tudjuk egyszerre az összes problémát megoldani – de ha azonosítjuk a legfontosabb beavatkozási pontokat és a következő években ezekre koncentrálnunk erőforrásainkat, meglepően rövid idő alatt érezhető javulást érhetünk el. Ennek alternatívája legfeljebb a pangás és a lassú, de folyamatos lecsúszás lehet.

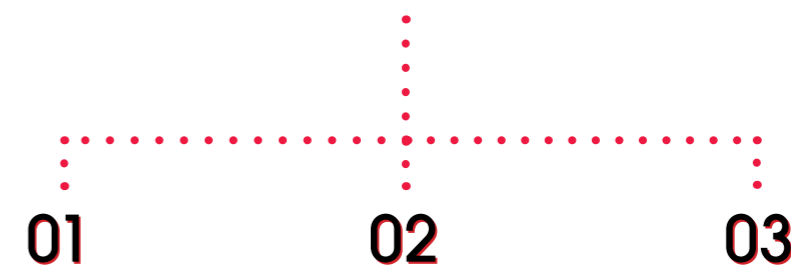
2. A MAGYAR KÖZOKTATÁS HAT FŐ PROBLÉMÁJA

2.1. JÖVŐKÉPHIÁNY

Magyarországon az oktatásügyet évtizedek óta a koncepciótlanság, a rövid távra szóló rész megoldások és gyökeres irányváltások jellemzik. Mindeközben nem derült ki, hogy a magyar társadalom és annak döntéshozói pontosan milyen szerepet szánnak a köz-

oktatásnak versenyképességünk és társadalmi kohézióink fejlődésében. Olyan közoktatási jövőképre van szükségünk, amely nem képezi a napi pártcsatározások terepét, hanem kijelöli az átalakítás kiszámítható, kormányzati ciklusoktól független pályáját.

Vagyis meg kell fogalmaznunk, hogy:

01 Milyen kihívásokra és hogyan akarjuk felkészíteni a magyar gyermekeket?

02 Milyen tudással és készségekkel szeretnénk ellátni őket?

03 Miképpen képzeljük el azokat az intézményeket és szereplőket, amelyek és akik elősegítik ezeknek a céloknak a teljesülését?

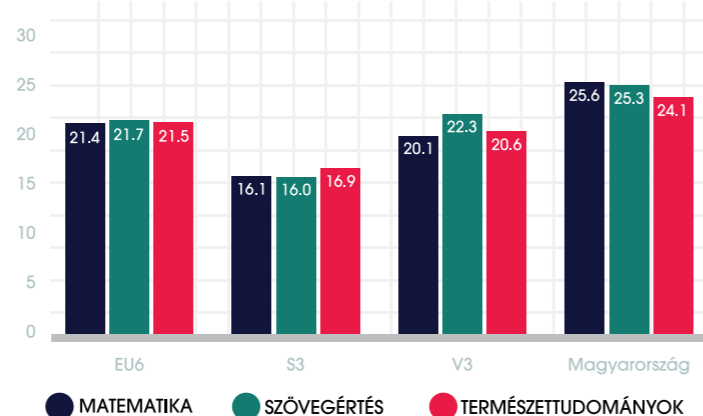
Olyan közoktatási jövőképre van szükségünk, amely nem képezi a napi pártcsatározások terepét.

2.2. TELJESÍTMÉNYHIÁNY

Ha közoktatásunkat a hagyományos kimeneti eredmények alapján értékeljük, a helyzet nem tragikus, de nem is megnyugtató. A legutóbbi, 2018-as PISA-felmérés eredményei szerint például az OECD-országok középmezőnyéhez tartozunk. Ugyanakkor mára a PISA-tesztekben mért összes készség tekintetében (szövegértés, illetve matematikai és természettudományos készségek) az uniós és a visegrádi régiós átlag alatt teljesítünk. Még aggasztóbb az alulteljesítő aránya: a 2018-as felmérésen majdnem minden negyedik magyar gyermek a három vizsgált terület egyikén sem érte el a minimálisan elvárt szintet – ez az EU magországaival és a visegrádi régió államaival összehasonlítva is kiugróan rossz eredmény. Ugyancsak átlag alatt teljesítünk a huszonegyedik században kulcsfontosságú digitális kompetenciákban, idegennyelv-ismeret tekintetében pedig hátulról a harmadikok vagyunk az EU-n belül.

Az egy főre jutó GDP ugyanakkor nem determinálja egy ország helyzetét: Észtország példászerű reform-

jának köszönhetően mára az OECD-országok harmadik legsikeresebb oktatási rendszerét működteti, de Lengyelországnak is sikerült az első tízes ligába jutnia. Ez arra utal, hogy az intézmények igenis számítanak – és Magyarországot sem akadályozza semmi abban, hogy akár kategóriákat lépjen előre.

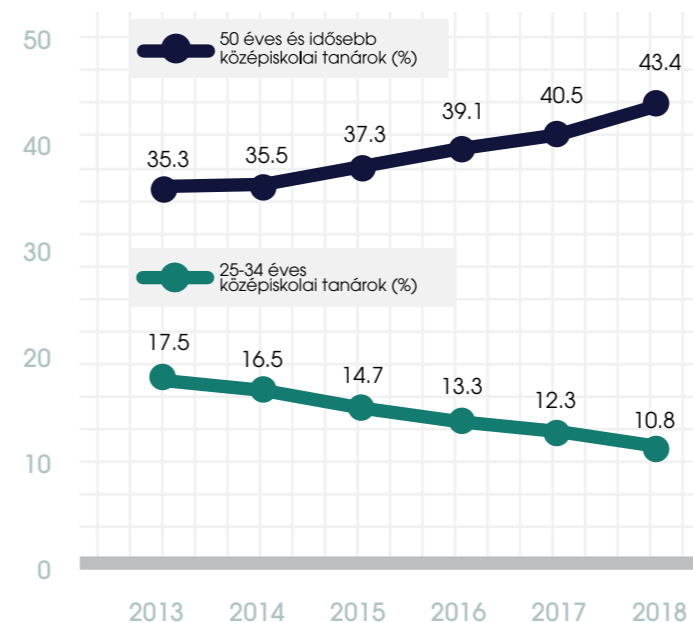

1. ábra: A PISA-tesztekben alulteljesítő 15 éves tanulók aránya Magyarországon, az EU6-országokban (Belgium, Hollandia, Franciaország, Németország, Olaszország, Luxemburg), az S3-országokban (Dánia, Svédország, Finnország), valamint a V3-országokban (Csehország, Lengyelország, Szlovákia) összesítve (2018, százalék).

2.3. PEDAGÓGUSHIÁNY

2013-ban a harmincéves vagy annál fiatalabb tanárok aránya a közoktatáson belül még 17,5 százalék volt, ma azonban már csak minden tizedik pedagógus tartozik ebbe a korcsoportba. Eközben az ötvenéves és annál idősebb pedagógusok aránya 2013-ban alig haladta meg az egyharmadot – ma már majdnem minden második pedagógus ötven év feletti. Vagyis egy-másfél évtizeden belül a pedagógusok közel fele elhagyhatja

a pályát. Már ma is minden évben ezernél több tanári álláshely marad betöltetlen – néhány éven belül azonban a probléma a működésképtelenség szélére fogja sodorni a rendszert. A tanulók számának csökkenése sem jelent könnyebbséget, hiszen az iskolarendszer zétaprózottsága az emberi erőforrásokkal való gazdálkodást is „pazarlóvá” teszi. A tanárok túlterheltségét növeli a pedagógusasszisztensek alacsony száma is.

2. ábra: Az ötven év feletti és a 25-34 éves kor közötti pedagógusok arányának változása

A tanárhiánynak három fő oka van: 1. kevesen választják a tanárképzést; 2. a túlterheltség, az alacsony bérezés és a lassú bérfejlődés miatt rendkívül magas a pályaelhagyók száma; 3. bár a nyugdíjkorhatár elérését követően is van lehetőség óraadóként tovább tanítani, a kiegészítés, a nehézkes adminisztráció és a rossz anyagi ösztönzők miatt kevesen élnek ezzel a lehetőséggel.

2.4. HATÉKONYSÁGHIÁNY

A magyar közoktatás fő problémája nem a kevés forrás, hanem a kiszámíthatatlan, rossz szerkezetű és pazarló finanszírozás. GDP-arányos ráfordításaink általában az európai uniós átlag környékén mozognak, ám költségeink összege hosszú távon igen ingadozó és kiszámíthatatlan, ami megnehezíti a hosszú távú stratégiaalkotást. Ráadásul elaprózódnak a fejlesztésre és a működésre fordítható források, miközben a rendszer az egyre súlyosbodó tanárhiány mellett a képzett munkaerővel sem gazdálkodik hatékonyan.

A finanszírozás talán legaggasztóbb dimenziója a pedagógusok anyagi megbecsültségének hiánya.

Bár az elmúlt tíz évben az állam több lépcsőben emelte a pedagógusbérezést, ez a növekedés elsősorban az idősebb pedagógusoknak kedvezett, ami nem tette vonzóbbá a tanári karriert a tehetséges pályakezdők számára. A pedagógusbérek elszakadtak az átlagbérektől, pláne a diplomás átlagkeresetektől.

Egy kezdő pedagógus ma bruttó 219 000 forintot keres, és még a legmagasabb végzettségűek esetében is legalább két évtizedbe kerül, amíg átlépi a 300 000 forintos határt, az átlagkeresetet pedig a legtöbb tanár lényegében közvetlenül nyugdíjba vonulás előtt érheti el.

A pedagóguspálya alacsony vonzerejének okai közé tartozik a nehézkes szakmai előmeneteli rendszer is: a fizetések is túl lassan követik a szakmai fejlődést és a tapasztalatszerzést.

A finanszírozás talán legaggasztóbb dimenziója a pedagógusok anyagi megbecsültségének hiánya.

I 2.5. AUTONÓMIAHIÁNY

A 2011 előtti decentralizált oktatásirányítási rendszerben a fenntartó önkormányzatok eltérő anyagi lehetőségei súlyos egyenlőtlenségeket eredményeztek az iskolák között. Ezt radikális centralizáció váltotta fel: az iskolák kezében maradt szakmai és napi irányítási döntési jogkörök aránya több mint kétharmadról mindössze 29 százalékra csökkent.

Ma a közoktatást a túlságosan erős központi ellenőrzés, a túlbürokratizáltság és a teljesítményromboló lassúság jellemzi. A fő probléma az oktatásirányítás különös kettőssége: **elvileg az iskolák vezetői felelnek a szakmai irányításért, de az ezekhez szükséges gazdasági-pénzügyi forrásokat és hatásköröket elveszítették.** Az állami fenntartó és annak végrehajtó hivatalai eközben **stratégiai irányítás helyett az intézmények alacsony hatékonyságú mikromenedzselésére vesztegetik az erőforrásaikat.**

I 2.6. ESÉLY- ÉS LEHETŐSÉGHIÁNY

Az oktatás egyik legfontosabb funkciója az esélyteremtés: vagyis az, hogy **a hátrányosabb társadalmi- vagyoni helyzetből érkező tanulóknak megadja a lehetőséget a továbblépésre.**

Magyarországon azonban ragadós a padló, vagyis a szegény szülők gyermekei szegények, az alacsony iskolázottságú szülők gyermekei pedig maguk is alacsonyan képzettek maradnak. A felsőoktatásba bejutó hátrányos helyzetű tanulók az összes hallgató mindössze 1,4 százalékát teszik ki – vagyis a legszegényebb gyerekeknek alig van esélyük a diplomára.

A felsőoktatásba bejutó hátrányos helyzetű tanulók az összes hallgató mindössze 1,4 százalékát teszik ki.

A társadalmi különbségek erősödésének egyik fő oka a **korai szelekció, a teljesítmény, illetve társadalmi helyzet szempontjából homogén tanulói csoportok létrejötte.** A jobban teljesítő, jellemzően magasabb társadalmi státusú gyermekek már 10, illetve 12 évesen lehetőséget kapnak rá, hogy jobb iskolába (nyolc-, illetve hatosztályos gimnáziumba) nyerhessenek felvételt, ezzel mintegy „maguk mögött hagyva” kevésbé jól teljesítő társaikat. **A szelektált, egységesen hátrányos helyzetű tanulói csoportokban a jómódúbb, ezért jobban teljesítő diákok nem tudják „maguk után húzni” hátrányos helyzetű társaikat.**

Az esélyteremtés ellen hat a **közoktatási rendszerből kihullók (vagyis legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezők) még mindig igen magas száma.** 2020-ban 12,1 százalék volt azoknak a 18 és 24 év közötti fiataloknak az aránya, akik legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel rendelkeznek és nem vesznek részt semmilyen további képzésben, oktatásban – szemben az EU 10,1 százalékos vagy a visegrádi régió 6,8 százalékos átlagával. Ez a jelenség jellemzően a legszegényebb tanulókat érinti, akiknek az iskolából idő előtt kikerülve gyakorlatilag semmi esélyük nem marad a felemelkedésre. A kutatások szerint a rossz adatok egyik fő oka a **tankötelezettségi korhatár leszállítása 18-ról 16 évre.**

3. AZ EGYENSÚLY INTÉZET JAVASLATAI

I 3.1. KORSZERŰ OKTATÁSI JÖVŐKÉPET!

▶ **HATÁROZZUK MEG A MAGYAR KÖZOKTATÁS HOSSZÚ TÁVÚ CÉLJAIT, EMBERKÉPÉT ÉS INTÉZMÉNYKÉPÉT!**

A közoktatás fő céljai: Századunk meghatározó vonása a folyamatos változás, új kihívások, alkalmazkodási kényszerek és lehetőségek megjelenése – ezért nincs biztos tudásunk arról, hogy a jövő fiataljainak pontosan mihez is kell alkalmazkodniuk. A közoktatásnak olyan átváltható alapkészségekkel és képességekkel kell felruháznia a gyerekeket, amelyek révén munkavállalóként, állampolgárként és egyénként is rugalmasan, megújulásra készen helyt tudnak állni az általános bizonytalanság korában.

A közoktatás emberképe: Ezek a célok a diákoktól és a pedagógusoktól is hasonló képességeket kívánnak. A huszonegyedik században a legfontosabb készségek az autonómia és a kreativitás, az együttműködőkészség és az empátia, a tanulni tudás és a gondolkodni akarás, valamint a világra való nyitottság.

A közoktatás intézményképe: A jellemzően porosz, tananyagközpontú és fegyelmező légkörű magyar iskolák az ilyen készségek fejlődése ellen hatnak. A huszonegyedik századi iskola a változó helyzetekben alkalmazható alapkészségek fejlesztésére összpontosít, uniformizálás helyett az egyénre szabott tanulási utakat támogatja, emellett autonóm és demokratikus, és képes élni a digitalizáció adta pedagógiai lehetőségekkel.

I 3.2. LEGYEN VONZÓ A PEDAGÓGUSI PÁLYA! A PEDAGÓGUSKÉPZÉS ÉS A SZAKMA PRESZTÍZSÉNEK JAVÍTÁSA

▶ **AZ ORVOSI ÉS PSZICHOLÓGUSI KÉPZÉS MINTÁJÁRA VEZESSÜK BE A 4+1+3 ÉVES PEDAGÓGUSKÉPZÉST!**

A pedagógusképzésen belül hatékonyabban össze kell kapcsolni a kutatást és a tanítás gyakorlatát, az el-

melet és a neveléstörténet túlsúlya helyett **a gyakorlati problémák megoldásához szükséges kompetenciák fejlesztésére kell összpontosítani.** Az orvosi és pszichológiai képzés mintájára több szakaszból álló képzési utat kell létrehozni:

01 1. SZAKASZ (4 ÉV): EGYSÉGES PEDAGÓGUSI ALAPKÉPZÉS,

amelynek során a hallgatók elsajátítják a szaktárgyi ismereteket és az általános pedagógusi készségeket.

02 2. SZAKASZ (1 ÉV): SPECIALIZÁCIÓS SZAKASZ,

amelynek során (az orvosképzés 4–5. évfolyamához hasonlóan, amikor is az orvsnövendékek különféle szakterületeken szereznek gyakorlatot) a leendő pedagógusok gyakorlati és módszertani fókuszú képzés keretében sajátítják el egy-egy specializációs terület ismereteit és alapkészségeit. **Az iskolák e specializációk**

alapján dönthetnek arról, hogy sajátos helyi igényeik (kompetenciakészletük) alapján pontosan milyen portfóliójú pedagógusokra van szükségük.

03 3. SZAKASZ (3 ÉV): „REZIDENSI SZAKASZ”,

amely lényegében a jelenlegi pedagógusgyakornoki fokozatnak felel meg, ám a mostani rendszerrel ellentétben **még az egyetemi képzés része, és lehetőséget biztosítana további specializációs modulok elvégzésére.** A gyakornokság itt egyszerre jelent jövedelem-szerző munkavégzést és tanulást.

▶ A LEGKIVÁLÓBB TEHETSÉGEK MENJENEK PEDAGÓGUSNAK!

A pedagógusi pályát a legtehetségesebb fiatalok versengésének tárgyává kell tenni. Ennek érdekében **az államnak a civil szektorral és a médiával együttműködve hosszú távú szemléletformáló kampányba kell kezdenie annak érdekében, hogy megértesse az emberekkel az oktatás kiemelt nemzetstratégiai jelentőségét és a pedagógusok munkájának rendkívüli fontosságát.**

▶ EMELJÜK AZ ÁTLAGBÉR KÉTSZERESÉRE A PEDAGÓGUSOK FIZETÉSÉT!

Versenyképessé kell tenni a kezdő pedagógusok bérét, hogy a tehetséges magyar fiataloknak megérje versenyezni ezért a pozícióért. Ennek érdekében szakaszos korrekcióval **2030-ra fel kell zárkóztatni a kezdő béreket az átlagbér kétszeresére.** A korrekciót követően biztosítani kell, hogy kezdőfizetések ne szakadjanak el többé az átlagkeresetektől.

▶ DINAMIKUSABB BÉRNÖVEKEDÉSI PÁLYÁTI!

A pályakezdő pedagógusoknak biztosítani kell az anyagi és szakmai megbecsültség gyorsabb ütemű növekedését. **Különösen a pálya első évtizedében háromról két évre kell csökkenteni a fizetési kategóriák közötti átmenet időtartamát** – ma ebben a pályaszakaszban a legnagyobb lemorzsolódás. Emellett több, a folyamatos továbbképzést és szakmai fejlődést is ösztönző lehetőséget kell biztosítani az illetményalap belátható időn belül történő bővítésére.

3.3. NYERJÜNK IDŐT! – A TANÁRHIÁNY RÖVID TÁVÚ ENYHÍTÉSE**▶ TARTSUK A PÁLYÁN A TAPASZTALT PEDAGÓGUSOKAT!**

A szakemberhiány messzemenően indokolja, hogy **a versenyszférához hasonlóan a tanítás folytatását vállaló pedagógusoknak se kelljen lemondaniuk a nyugdíjról, és a keresetük után ne kelljen nyugdíjállulékot fizetniük.** Szakítani kell azzal a körülményes megkötéssel, hogy a tovább tanítás engedélyezéséhez minisztériumi engedély szükséges: **az intézményvezető dönthessen erről.**

▶ IDEIGLENESEN CSÁBÍTSUNK VISSZA MINÉL TÖBB PÁLYAELHAGYÓTI!

Az intézményvezetőknek a munkáltatói jogok között arra is jogkört, illetve eszközöket kell biztosítani, hogy **a betöltetlen álláshelyek meghatározott aránya felett a már nyugdíjba vonultak mellett korai pályaelhagyó kollégákat csábítsanak vissza, akár – meghatározott ideig – magasabb bér, különleges béren kívüli juttatások vagy kedvezőbb előrelépési feltételek mellett.**

3.4. AUTONÓMIA ÉS MINŐSÉG**▶ ÁLLAMI OKTATÁSI STRATÉGIÁT, DE ÖNIGAZGATÓ ISKOLÁKAT!**

Bármilyen oktatásirányítási rendszer akkor működik jól, ha **a stratégiai tervezés-irányítás élesen elkülönül a tulajdonosi, illetve szakmai döntéshozataltól.** Ezért ésszerűsíteni kell az oktatásirányítás szereplői közötti munkamegosztást:

Az iskolák szintjére kell delegálni minden, az intézménymenedzsmenttel és tanulástámogatással kapcsolatos hatáskört. Ugyanez vonatkozik az oktatás szakmai szervezésére, ideértve a pedagógiai program kidolgozását, az intézményfejlesztési tervek megalkotását, a tankönyvválasztás szabadságát vagy a pedagógusok munkájának rendszeres belső értékelését.

Középszintű, valódi önkormányzattal rendelkező helyi testületekre kell bízni olyan tulajdonosi jogköröket, mint a központi oktatásirányítási stratégia helyi végrehajtása, az intézményvezetők kiválasztása, azok munkájának értékelése, az intézmények költségvetésének megállapítása vagy az iskolák által kidolgozott in-

tézményfejlesztési programok elfogadása. Ugyancsak helyi szinten kezelhetők olyan kihívások, amelyek **rendszerszinten érintik egy-egy járás vagy nagyobb település iskoláit:** például a társadalmi szelekció és a szegregáció, a helyi pedagógushiány, az intézményvezetők teljesítményének értékelése vagy a helyi, iskolán kívüli szereplőkkel való együttműködés megszervezése.

Bármilyen oktatásirányítási rendszer akkor működik jól, ha a stratégiai tervezés-irányítás élesen elkülönül a tulajdonosi, illetve szakmai döntéshozataltól.

Az állam a stratégiaalkotásért, illetve a közoktatás működési keretrendszerének kialakításáért felel: az ágazati szabályozásért, a központi források elosztásáért, a teljesítményértékelési rendszer működteté-

séért, a pedagógusképzés megszervezéséért, az általános tartalmi szabályozásért (Nemzeti Alaptanterv és irányelvek kidolgozása), a közoktatás információs és tudásháttérének biztosításáért. Az egységesen jó minőségű közoktatás feltételeinek megteremtése érdekében **joga, sőt kötelessége egységes kimeneti elvárásokat szabni az oktatásnak** – ezek részletes megvalósítását azonban az iskolákra és a pedagógusokra kell bízni.

▶ KOCKÁZATALAPÚ TELJESÍTMÉNYÉRTÉKELÉST!

Ma az Oktatási Hivatal évente végez átfogó pedagógiai-szakmai ellenőrzéseket. Ezzel szemben az úgynevezett kockázatalapú értékelés lényege az, hogy **az állam egy integrált monitoringrendszer jelzése alapján csak ott és akkor lép közbe, ahol és amikor szükséges.** Az oktatásban minden évben hihetetlen mennyiségű adat képződik – kompetenciamérések eredményei, bukási, iskolaelhagyási vagy hiányzási, a gazdálkodásra és pedagógusellátottságra vonatkozó információk. Ezek összekapcsolása és egységes digitális adatbázisban való folyamatos elemzése erőforrásokat szabadítana fel az okok feltárására és a beavatkozásra ott, ahol arra tényleg szükség van.

▶ HÁLÓZATOSODJANAK AZ ISKOLÁINK!

A magyar oktatásszervezés ma elszigetelt intézményekben gondolkodik; ezzel szemben a **világ sikeresebb oktatási rendszerei nagyobb területi egységekben, hálózatokban kezelik a hasonló kihívásokkal vagy lehetőségekkel szembesülő intézményeket. A következő két év során ezért országos iskolahálózati tervet kell készíteni, helyi, nem állami szereplők bevonásával.** Informális lobbizás és különalkuk helyett tárgyilagosságot alapján **kell meghatározni, hogyan nézzen ki a jövő iskolahálózata.** Az államnak ezekhez a standardokhoz kell igazítania a feladatellátás finanszírozását, és célzott támogatásokkal, az együttműködést és a tapasztalatcserét előíró pályázatokkal ösztönöznie kell a hálózatosodás elmélyülését.

▶ HAGYJUK DOLGOZNI A PEDAGÓGUSOKAT!

Az államnak kötelessége gondoskodni az egyenlően minőségi oktatáshoz való hozzáférésről – ez azonban semmiképpen nem uniformizált tanulási utak kikényszerítését jelenti. **A jól képzett, megbecsült és kellő szabadsággal felruházott, hatékonyan működő szakmai közösségben dolgozó pedagógus képes a legjobban támogatni az egyes diákokat a saját alkatumuknak megfelelő tanulási élmények megszerzésében. A tanárok autonómiáját az iskolák szervezeti-irányítási autonómiája garantálja.** Ezért az iskolák pénzügyi, munkáltatói, illetve főbb oktatástervezési feladatkörei kerüljenek vissza az iskolák vezetőihez!

„...a világ sikeresebb oktatási rendszerei nagyobb területi egységekben, hálózatokban kezelik a hasonló kihívásokkal vagy lehetőségekkel szembesülő intézményeket.

▶ ÖSZTÖNÖZZÜK FOLYAMATOS INNOVÁCIÓRA AZ ISKOLÁKAT!

Az állam a részletes tartalmi központi szabályozás fetiszizálása helyett ösztönzőként képes a legtöbbet tenni az oktatás minőségének javításáért. Ebben a legfontosabb szerepet az iskolák és pedagógusok folyamatos fejlődésének, megújulásának támogatásában játszhatja. **Folyamatos és méltányos ösztönzést kell teremtenie a jó gyakorlatok megosztására és elterjesztésére.** Az intézmények rendszeres teljesítményértékelése során ezért figyelembe kell venni a **jó gyakorlatok kifejlesztését és megosztását, illetve más intézmények jó gyakorlatainak a terepen történő vizsgálatát és a saját pedagógiai gyakorlatba való beépítését.** Az állam emellett írjon ki **célzott pályázatokat intézményközi fejlesztési együttműködések támogatására!**

I 3.5. TUDÁST MINDENKINEK! – A MOBILITÁS CSATORNÁINAK MEGNYITÁSA

▶ LEGYEN ISMÉT 18 ÉV A TANKÖTELEZETTSÉGI KORHATÁR!

A következő évtizedekben a középfokú végzettség és az átváltható alapkészségek értéke tovább fog növekedni: egyre kevesebb olyan munkafeladat lesz, amelyet ezek nélkül el lehet majd végezni. **Fenntarthatatlan stratégia az, ha hiányos iskolázottsággal minél gyorsabban a munkaerőpiacra próbáljuk terelni a lemaradókat, illetve hagyjuk kihullani a „problémás” gyerekeket.** Ehelyett minden eszközzel meg kell próbálni benntartani őket az oktatásban. Minden, az iskolában töltött év kulcsfontosságú a későbbi boldogulás szempontjából. **Minden magyar legalább teljes értékű középfokú végzettséggel, legkorábban 18 évesen hagyja el a közoktatást!**

„Minden, az iskolában töltött év kulcsfontosságú a későbbi boldogulás szempontjából.

▶ AZ ALAPFOKÚ OKTATÁS LEGYEN EGYSÉGESEN 8 OSZTÁLYOS!

A kutatások szerint a tanulási utak korai szétválása semmiféle pozitív hatást nem gyakorol a jobban teljesítő és így jobb iskolába kerülő gyerekek későbbi munkapiaci esélyeire. A negatív hatás ugyanakkor egyértelmű: az egyenlőtlenségek növekedése, a szegénység újratermelődése.

Ezért meg kell előzni, hogy a különböző társadalmi háttérű gyerekek elszigetelődjenek egymástól. Ennek érdekében az alapfokú oktatás időtartama legyen egységesen 8 év; ez idő alatt ne legyen lehetőség a teljesítményalapú kiválasztásra és a tanulói utak szétválasztására!

„A legnagyobb pedagógiai teljesítmény az, ha egy halmozottan hátrányos helyzetű fiatalot sikerül érettségijéhez juttatni.

▶ ESÉLYTEREMTÉSI ISKOLARANGSORT!

A jelenlegi, teljesítményalapú iskolarangsorok behozhatatlan piaci és presztízselőnybe hozzák az eleve előnnyel induló elit intézményeket, és nem jutalmaznak a hátránnyal induló diákok felzárkóztatását. Pedig adott esetben a **legnagyobb pedagógiai teljesítmény az, ha egy halmozottan hátrányos helyzetű fiatalot sikerül érettségijéhez juttatni** vagy csak megtanítani tisztelegesen szöveget értelmezni. **Az államnak kiemelt felelőssége, hogy ráirányítsa a figyelmet a pedagógiai hozzáadott érték kiemelt társadalmi hasznosságára.** A szülők körében ma inkább ismert teljesítményalapú iskolarangsorok helyett ezért az esélyteremtő iskolarangsorokat kell népszerűsíteni. **Szemléletformáló kampánnyal és anyagi ösztönzőkkel kell súlyt adni az iskolák esély-teremtő eredményeit megjelenítő rangsoroknak!**

(Az oktatási rendszer esélyteremtő funkciójának részleteivel az Egyensúly Intézet külön szakpolitikai anyagban foglalkozik.)

AZ EGYENSÚLY INTÉZET JAVASLATAI

A MAGYAR KÖZOKTATÁS MEGÚJÍTÁSÁRA

TERÜLET	JAVASLAT	TERÜLET	JAVASLAT
JÖVŐKÉP	A közoktatás készítsen fel az állandó bizonytalanságra, a társadalmi létezésre és az értelmes, teljes életre!	AUTONÓMIA ÉS MINŐSÉG	Állami oktatási stratégiát, de autonóm iskolát!
	A közoktatásnak autonóm és kreatív, együttműködő és empátikus, tanulni és gondolkodni tudó, a világra nyitott polgárok nevelését kell segítenie!		Kockázatalapú teljesítményértékelést!
	A jövő iskolája legyen készség- és képességalapú, egyéni tanulási utakat támogató, autonóm, demokratikus és digitalizált!		Hálózatosodjanak az iskoláink!
PEDAGÓGUSHIÁNY	Az orvosi és pszichológusi képzés mintájára vezessük be a 4+1+3 éves pedagógusképzést!!	ESÉLYTEREMTÉS	Legyen 18 év a tankötelezettségi korhatár!
	Indítsunk szemléletformáló kampányt az oktatás és a pedagógusok nagyobb megbecsültségéért!		Az alapfokú képzés legyen egységesen 8 osztályos!
	2030-ra emeljük az átlagbér kétszeresére a pedagógusok fizetését!		Esélyteremtési iskolarangsor!
	Dinamikusabb bérnövekedési pályát!		
	Tartsuk a pályán a nyugdíjaskorú pedagógusokat!		
	Ideiglenesen csábítsuk vissza a pályaelhagyókat!		

RÓLUNK

Az Egyensúly Intézet jövőorientált szellemi műhely, amely hazánk számára készít jövőképeket, szakmai javaslatokat. Kidolgozni az ország politikai, gazdasági és kulturális jövőképét, szilárd szellemi alapot teremteni a magyarok felemelkedéséhez – a gyorsan változó 21. században az Egyensúly Intézet ezt tekinti egy agytröszt legfontosabb feladatának.

Olyan témákról gondolkodunk, amelyekről kevesebb szó esik a nyilvánosságban, mint kellene. Ilyen téma a robotizáció és az átalakuló munkaerőpiac, levegőnk és folyóvizeink tisztasága, a nemzeti öntudat és a közösségek szerepe egy ország életében, az oktatás jövője, az ország gazdasági kitörési pontjai vagy a megváltozó világrend.

Az Egyensúly Intézet állandó kutatói csapata és tanácsadói testülete közgazdászokból, szociológusokból, politikai elemzőkből, klímaszakértőkből, külpolitikai szakértőkből áll. Sokszínű és magasan képzett, professzionális csapatunk széles körű tapasztalatokkal rendelkezik az akadémiai kutatás és az alkalmazott tudomány területéről egyaránt.

**Magyarország
jövő időben ▶▶**

Egyensúly Intézet

**Egyensúly
Intézet**

Cím: 1024 Budapest, Ady Endre utca 24.

Telefon: +36 1 249 5238

Honlap: www.eib.hu

E-mail: info@eib.hu

Facebook: facebook.com/egyensulyintezet

Twitter: twitter.com/EIntezet

Linkedin: linkedin.com/company/equilibrium-institute1